Räddningsmyndigheten som sakkunnig i förundersöknings- och rättsprocesser som gäller bränder

Räddningsmyndigheten hörs i utrednings- och rättsprocesser som sakkunnig när man utifrån erfarenhetssatserna (särskilt forskningsrön) vill veta vilken slags fara en eldsvåda orsakade eller kunde ha orsakat. Förorsakande av fara bedöms särskilt i fråga om allmänfarliga brott, till exempel vid misstanke om sabotage (SL 34 kap. 1 §) eller vållande av allmän fara (SL 34 kap. 7 §).

Den räddningsmyndighet som fungerar som sakkunnig ska svara på de delfrågor om förorsakande av fara som ställs till hen. Däremot ska man inte fråga räddningsmyndigheten och denne ska inte heller svara på en fråga som direkt härleds från lagstiftningen om huruvida gärningen var ägnad att förorsaka allmän fara för liv eller hälsa. Räddningsmyndigheten ska inte heller överväga om branden orsakade abstrakt eller konkret fara. Tolkningarna av dessa frågor bildas i den juridiska beslutsprocessen, där den sakkunnigas roll är att ge delsvar som grund för slutledningen.

Utgångspunkten i lagstiftningen är att en sakkunnig ger ett skriftligt utlåtande och muntligt hörande i domstol är ett undantag. I fråga om eldsvådor har det dock i praktiken visat sig vara så utmanande att utarbeta uttömmande sakkunnigutlåtanden, att en parts rätt till motförhör tryggas genom muntligt hörande av den sakkunniga.

Myndighetssamarbetet i utredningen av en brand ger sakkunnigutlåtandet en bra grund, vilket samtidigt preciserar arbetsfördelningen och sakkunnigutlåtandets roll i processen (vilka frågor kräver svar i sakkunnigutlåtandet). I utlåtandet ska man synliggöra de utredningsåtgärder som vidtagits eller som man satt sig in i samt det använda materialet och källorna, inte bara motivera och dokumentera den ståndpunkt som lett till slutsatsen. Då kan man påvisa omfattningen av utredningsverksamheten och att den valda hypotesen är motiverad i förhållande till alternativa händelseförlopp eller hypoteser.

I utlåtandet ska fakta och bedömningar tydligt särskiljas. När utlåtandet skrivs ska man beakta att dess läsare och tolkare är lekmän i brandfrågor. Fenomen i samband med eldsvådor måste därför förklaras grundligt, och specialterminologin – om den används – ska förklaras för läsaren.

Den sakkunniga ska före rättegången repetera sitt utlåtande. Vid rättegången kan den sakkunniga förlita sig på sitt utlåtande och sina anteckningar. Den sakkunniga kan inte åberopa att utlåtandet redan ingår i förundersökningsmaterialet utan hen måste svara på muntliga frågor.

Mer detaljerat än denna sammanfattning behandlas agerandet som sakkunnig vid bränder i dokumentet *Anvisningar för utarbetande av sakkunnigutlåtande om bränder*.